

MEĐUNARODNA IZBORNA POSMATRAČKA MISIJA Crna Gora – Predsjednički izbori, Drugi krug, 2 April 2023

IZJAVA O PRELIMINARNIM NALAZIMA I ZAKLJUČCIMA

PRELIMINARNI ZAKLJUČCI

U drugom krugu, koji je bio konkurentan, kandidati su mogli slobodno da vode kampanju i imali su jednake mogućnosti da dopru do glasača; međutim, njihova oštra retorika i pristrasno izvještavanje o kampanji od strane pojedinih medija nisu doprinijeli informisanosti birača prilikom donošenja izbora. Zakonu nedostaje jasna regulativa o gotovo svim aspektima drugog kruga, a nisu data važna pojašnjenja o regulisanju finansiranja kampanje i medija, čime se narušava pravna sigurnost. Organi za sprovođenje izbora su ipak na odgovarajući način upravljali procesom primjenjujući privremena rješenja o nizu proceduralnih pitanja, koja su riješila neke od zakonodavnih praznina. Izborni dan protekao uredno a proces glasanja je dobro sproveden.

Državna izborna komisija (DIK) objavila je 20. marta preliminarne rezultate prvog kruga predsjedničkih izbora održanih 19. marta. Nijedan kandidat nije dobio zakonski propisanu apsolutnu većinu da bude izabran. Kao rezultat toga, 23. marta, DIK je najavio drugi krug koji će se održati 2. aprila između dva kandidata sa najvećim brojem glasova iz prvog kruga, dosadašnjeg predsjednika Mila Đukanovića i Jakova Milatovića. Nijedan od kandidata iz prvog kruga nije doveo u pitanje rezultate prvog kruga.

Pravni okvir je adekvatan za sprovođenje demokratskih izbora, ali drugi krug nije pravno regulisan u gotovo svim aspektima, uključujući sastav i rad organa za sprovođenje izbora, registraciju birača, akreditaciju posmatrača, sprovođenje i finansiranje kampanje i medije; što ne obezbjeđuje pravnu sigurnost. Nadalje, zakonski rok za osporavanje i rješavanje žalbi na rezultate prvog kruga ne osigurava da se prvi krug može završiti na vrijeme za drugi krug. DIK je regulisao određene aspekte drugog kruga, smanjujući na taj način pravnu nesigurnost i doprinoseći važnim mjerama zaštite integriteta procesa.

Sve u svemu, drugi krug je sproveden efikasno. DIK je zaključio da dva kruga čine jedinstven izborni proces i odlučio, između ostalog, da sastav izbornih komisija ostane nepromijenjen i da ovlašćeni predstavnici svih kandidata iz prvog kruga zadrže mandate za drugi krug. Iako je ova odluka bila u skladu sa tumačenjem zakona od strane DIK-a, obzirom na podršku oba kandidata od strane nekoliko stranaka, odluka je rezultirala većom zastupljenošću stranaka koje podržavaju g. Milatovića u opštinskim izbornim komisijama. Uprkos proceduralnim nedostacima uočenim na dan izbora u prvom krugu, posebno u pogledu prebrojavanja, nije organizovana dodatna obuka za komisije niže nadležnosti i nije sprovedena edukacija birača između dva kruga. Ukupno, 13 od 25 OIK-a nisu objavile rezultate prvog kruga glasanja raščlanjene po biračkim mjestima, u skladu sa zakonom, ograničavajući transparentnost i mogućnost javnog uvida.

DIK je odlučila da svi prethodno akreditovani posmatrači mogu nastaviti da posmatraju drugi krug i da se mogu akreditovati novi posmatrači iz već akreditovanih organizacija, čime se povećava transparentnost i odgovornost procesa. Tokom drugog kruga kampanje, jedna nacionalna organizacija građanskih posmatrača, Centar za monitoring i istraživanje (CeMI) primila je prijatnje smrću zbog čega je bila potrebna policijska zaštita, što je izazvalo zabrinutost u pogledu njihove sposobnosti da sprovedu svoje posmatračke aktivnosti bez zastrašivanja.

Zakon ne navodi da li birački spisak treba ažurirati između dva kruga. Kao takav, birački spisak nije ažuriran uoči drugog izbornog dana. Nekoliko sagovornika ODIHR MPI je navelo da će birači sa boravištem u inostranstvu glasati u drugom krugu, što je izazvalo zabrinutost zbog tačnosti podataka o

stanovnicima sa stalnim prebivalištem i nepostojanja jasnih i objektivnih kriterijuma za utvrđivanje sticanja i gubitka prebivališta.

Kampanja u drugom krugu se odvijala u sveukupno mirnom okruženju, pri čemu su aktivnosti kampanje bile umjerenijeg inteziteta nego prije prvog kruga. Osnovne slobode okupljanja i izražavanja i dalje se poštovale, a kandidati su uživali jednake mogućnosti pristupa biračkom tijelu. G. Milatović je organizovao skupove širom zemlje, dok je g. Đukanović uglavnom održavao sastanke zatvorene za javnost. Oba kandidata su takođe aktivno apelovala na zajednice dijaspore. Kampanja je poprimala negativniji ton tokom drugog kruga, pri čemu su kandidati sve oštrije propagirali sami sebe. Kampanje oba kandidata nisu sadržale poruke koje se posebno odnose na žene.

Zakon nedovoljno reguliše finansiranje kampanje za drugi krug, a kandidati nisu bili dovoljno informisani o svojim obavezama, što je moglo negativno uticati na njihovu odgovornost. Predviđena su ograničenja troškova kampanje, ali nije jasno da li se ograničenje odnosi na jedan ili na oba kruga. Prema Agenciji za sprečavanje korupcije (ASK), u čijoj nadležnosti je nadzor nad propisima kampanje, svi propisi, uključujući i zahtjeve za prijavu donacija, primjenjuju se i na drugi krug glasanja, uključujući i kandidate koji se nisu plasirali u prvom krugu. Dva učesnika drugog kruga su podnijela svoje dvonedjeljne izvještaje o donacijama koje je objavio ASK; ovo je doprinijelo dostupnosti informacija biračima. Prema zakonu, izvještaji o troškovima se podnose pet dana prije dana izbora, međutim, ASK je obavijestio ODIHR MPI da se izvještaji o troškovima ne moraju podnositi prije drugog kruga. Činjenica da ASK nije izdao nikakve propise u pisanoj formi umanjila je jasnoću i stvorila određenu zabunu među zainteresovanim stranama. Neki od kandidata iz prvog kruga aktivno su vodili kampanju tokom drugog kruga u korist jednog od učesnika drugog kruga. Sprovođenje kampanje od strane trećih lica nije regulisano zakonom, što narušava transparentnost finansiranja kampanje.

Kandidati su imali jednak pristup javnim medijima dok je medijski prostor i dalje bio polarizovan po političkim linijama, a mediji su i dalje bili veoma podložni unutrašnjim i spoljašnjim uticajima korporativnih i političkih interesa. Agencija za elektronske medije (AEM) je obavijestila ODIHR MPI da se odredbe o izborima koje se odnose na medije, uključujući i propise donesene prije prvog kruga, primjenjuju i na drugi krug. AEM nije objavila ovo pojašnjenje na svojoj internet stranici niti ga je prenijela emiterima, doprinoseći pravnoj nesigurnosti po ovom pitanju. Nacionalni Javni servis je održao jednu debatu i u skladu sa zakonom, ponudio kandidatima besplatno vrijeme emitovanja pod jednakim uslovima, dok je lokalni javni emiter Grada Podgorice pokazao pristrasnost u korist jednog kandidata. ODIHR MPI je tokom monitoringa medija zaključio je da su privatni emiteri nastavili sa ograničenim i povremeno pristrasnim izvještavanjem, ne doprinoseći informisanosti birača prilikom donošenja odluka.

Nakon prvog kruga, komisije niže nadležnosti nisu primile nijednu pritužbu o nepravilnostima na dan izbora. Prema DIK-u i Ustavnom sudu, objavljivanje tabelarnih preliminarnih rezultata predstavlja samo aritmetički obračun i stoga se na rezultate prvog kruga se ne može uložiti žalba niti jednom od ova dva organa. Odgovornost za proces je stoga bila ograničena i nisu osigurana efikasna sredstva pravnog obraćanja, što je u suprotnosti sa međunarodnim standardima i obavezama OEBS-a. Prije drugog kruga, Ustavni sud je razmotrio sve žalbe podnesene prije prvog kruga; sjednica suda je bila zatvorena, ali je ODIHR MPI imala mogućnost posmatranja. Nije objavljena nijedna odluka koja ograničava transparentnost procesa.

Kratak sadržaj

MMPI nije posmatrala postupak na dan izbora na sistematski ili sveobuhvatan način, već je posjetila ograničen broj biračkih mjesta širom zemlje. Izborni dan je generalno protekao mirno i uredno sa procedurama na posjećenim biračkim mjestima. Prisustvo ovlašćenih predstavnika i posmatrača građana povećalo je transparentnost procesa. Policija je na dan izbora i na dan održavanja postupka

izvršila uviđaj u prostorijama jedne partije povodom navoda o kupovini biračkih ličnih karata. Proces brojanja na posmatranim mjestima je ocjenjen kao transparentan a tabeliranje u 10 opština sprovedeno na redan i efikasan način ali razmještaj u objektima nije uvijek dozvoljavao svrsishodno posmatranje MMPI posmatrača.

PRELIMINARNI NALAZI

Osnovne informacije i dešavanja nakon prvog kruga

Državna izborna komisija (DIK) je 20. marta u zakonskom roku objavila preliminarne rezultate prvog kruga predsjedničkih izbora održanih 19. marta. Nijedan od sedam kandidata nije dobio 50 posto glasova neophodnih za pobjedu u prvom krugu. DIK je 23. marta utvrdio da će 2. aprila biti održan drugi krug izbora između dva kandidata sa najviše osvojenih glasova, trenutnog predsjednika Mila Đukanovića (Demokratska partija socijalista) i bivšeg ministra ekonomskog razvoja Jakova Milatovića (Pokret Evropa sad).¹ Nakon izbora, ni jedan kandidat nije doveo u pitanje rezultate prvog kruga. Tokom kampanje za drugi krug glasanja jedan broj policajaca i javnih zvaničnika je uhapšen u okviru tekuće borbe protiv organizovanog kriminala.

Neprekidna institucionalna i ustavna kriza i politički ćorsokak koji je doveo do raspisivanja prijevremenih parlamentarnih izbora nastavlja da karakteriše i drugi krug. Tri dana prije prvog kruga, 16. marta, predsjednik Đukanović je raspustio Skupštinu, a narednog dana raspisao prijevremene izbore za 11. jun.² Dana 17. marta, 41 poslanik je podnio Zahtjev za ocjenu ustavnosti predsjedničkog ukaza, navodeći da u njemu nije naveden pravni osnov za raspuštanje parlamenta.³ Predsjednik je 24. marta javno izjavio da će poslanici koji ne budu poštovali njegov Ukaz o raspuštanju Skupštine krivično odgovarati. U okviru tekućih napora u borbi protiv organizovanog kriminala, u periodu koji je prethodio izborima, jedan broj policajaca i javnih funkcionera je uhapšen. S tim u vezi, 30. marta Vlada je razriješila direktora policije na prijedlog Ministra unutrašnjih poslova.⁴

Izborni sistem i pravni okvir

Drugi krug se održava između dva kandidata sa najvećim brojem glasova u prvom krugu, a odabran će biti kandidat koji dobije najviše glasova. Po zakonu, DIK je dužan da objavi konačne rezultate nakon isteka rokova za podnošenje prigovora. Međutim, zakonski rok za ulaganje žalbe na rezultate prvog

¹ Ukupno je dato 341.551 glasova, od čega je 338.381 bio važeći. Đukanović je dobio 119.673 glasova (35,37 posto), a gospodin Milatović 97.858 glasova (28,92 posto).

² Predsjednički dekret je citirao član 92.3 Ustava koji samo kaže da predsjednik raspušta parlament dekretom bez bilo kakvog navođenja razloga za raspuštanje. Članom 92.1 Ustava propisano je da se skupština raspušta ako ne izabere vladu u roku od 90 dana od dana kada je predsjednik predložio kandidata za predsjednika vlade. Članovima 7e i 7f izmijenjenog Zakona o predsjedniku propisani su isti osnov i rok u kojem parlament bira vladu u slučaju da je premijera predložena skupštinskom većinom, a članom 24a je propisano da rok od 90 dana počinje teći od dana izmijenjeni zakon je stupio na snagu (16. decembra 2022.). Predsjednik je u obraćanju naciji naveo da je uzeo u obzir da mandatar i skupštinska većina nisu uspjeli da formiraju vladu u roku od 90 dana. On je naveo da Zakon o predsjedniku nije u skladu sa Ustavom, ali je dio pravnog sistema dok ga sud ne ocijeni neustavnim. Savjetnik predsjednika je 8. marta podnio žalbu na ustavnost ovih izmijenjenih odredbi Zakona o predsjedniku.

³ U žalbi 41 poslanik tražio je suspenziju Ukaza i svih akata u vezi sa njim, do konačne odluke suda. Naveli su da je Ukaz neustavan jer se odnosi samo na član 92.3 Ustava koji propisuje da se parlament raspušta ukazom predsjednika, ali se ne poziva ni na jedan osnov.

⁴ Opravdanje za smjenu bila je navodna nefunkcionalnost policije kao institucije. Nekoliko političkih stranaka i organizacija civilnog društva izrazilo je neslaganje s odlukom i dovelo u pitanje njenu zakonitost.

kruga sprečava okončanje prvog kruga na vrijeme za drugi krug.⁵ DIK je odlučio da ova dva kruga smatra jedinstvenim izbornim procesom i stoga samo rezultate drugog kruga kao konačne. Iako je ovo predstavljalo široko tumačenje zakona, omogućilo je DIK-u da raspiše drugi krug i na kraju da upravlja procesom.

Sve u svemu, izborni pravni okvir predstavlja adekvatnu osnovu za sprovođenje demokratskih izbora. Međutim, on ne pruža pravnu jasnoću za drugi krug jer sadrži regulativu samo u pogledu izbornog sistema, vremena održavanja drugog kruga i raspodjele javnih sredstava kandidatima. Zakon ne reguliše druge aspekte održavanja drugog kruga, uključujući sastav i rad izborne administracije, registraciju birača, akreditaciju posmatrača, kampanju, finansiranje kampanje i medije.⁶ DIK je na svojim sjednicama koje je posmatrala ODIHR MPI utvrdila da, zbog nepostojanja zakonskih odredbi o sprovođenju drugih krugova izbora, nedostaje pravni osnov za donošenje propisa ili drugih zvaničnih odluka.⁷ Nakon toga, poslije razmatranja ovog pitanja na tri javne sjednice, DIK je donio takozvane „zaključke“ kojima se regulišu neki aspekti izbornog procesa, čime se smanjuje pravna nejasnoća i doprinosi integritetu procesa.

Izborna administracija

Nakon dana prvog kruga izbora, u nedostatku zakonskih uslova, DIK nije objavio nikakve djelimične preliminarne rezultate nakon što su ih prenijele i tabelarno prikazale opštinske izborne komisije (OIK).⁸ Od 25 OIK-a, samo je 12 objavilo, kako je propisano zakonom, preliminarne rezultate raščlanjene po biračkim mjestima na svojim internet stranicama, a one koje jesu, koristile su različite formate.⁹ Još 5 OIK-a objavilo je skenirane OIK protokole sa zbirnim rezultatima,¹⁰ dok 8 OIK-a nisu objavile niti jednu informaciju o rezultatima.¹¹ Ne postoji zakonski rok za OIK-e da objave rezultate, što zajedno sa nepostojanjem definisanog formata u kojem bi OIK-e trebalo da objave rezultate ostavrene po opštinama ne omogućava transparentnost i ograničava mogućnost uvida javnosti.

Nakon prvog kruga, izborna administracija je nastavila da efikasno i transparentno upravlja izbornim pripremama. DIK je 23. i 24. marta donio “zaključke” u kojima se navodi da su lokacija biračkih mjesta, članstvo u OIK-ima i biračkim odborima (BO), uključujući ovlašćene predstavnike svih kandidata u prvom krugu, format glasačkog listića i brojeve dodijeljene kandidatima na glasačkom listiću ostaju nepromijenjeni.¹² Prema Zakonu, ovlaštenim predstavnicima kandidata prestaje mandat kada se objave konačni rezultati. Odluka DIK-a da zadrži mandat ovlaštenih predstavnika svih kandidata u prvom

⁵ Žalbe na rezultate biračkih odbora (BO) mogu se podnijeti u roku od 72 sata, a OIK imaju 24 sata da ih pregledaju; žalbe na odluke OIK-a po ovim žalbama mogu se podnijeti u roku od dodatna 72 sata, a DIK ima 24 sata da ih razmotri; Žalba na odluku DIK-a može se podnijeti u roku od 48 sati Ustavnom sudu, koji ima rok od 48 sati da odluči, nakon što dobije informaciju od DIK-a. DIK mora objaviti konačne rezultate u roku od 12 sati nakon isteka roka za žalbe.

⁶ The Zakon o izboru predsjednika (ZIP) reguliše izborni sistem, potvrđivanje kandidata, poništavanje glasačkih listića, utvrđivanje rezultata dok su svi ostali aspekti predsjedničkih izbora regulisani Zakonom o izboru odbornika i poslanika (izborni zakon), koji ne sadrži odredbe koje se odnose na drugi krug.

⁷ Na sjednici od 21. marta DIK je konstatovao da pravni okvir ne predviđa nikakvu regulativu priprema za drugi krug izbora.

⁸ Birački odbori (BO) imaju 12 sati od zatvaranja da dostave rezultate biračkih odbora OIK-ima; OIK imaju dodatnih 12 sati da utvrde, objave i dostave tabelarne rezultate DIK-u, koji ima dodatnih 12 sati da utvrdi i objavi preliminarne rezultate. Utvrđeni su rezultati glasanja na svim biračkim mjestima sa izuzetkom BO 6 u općini Šavnik gdje je glasanje prekinuto. DIK je 22. marta zakazao ponovljeno glasanje na ovoj PS za 26. mart.

⁹ OIK u Beranama, Budvi, na Cetinju, i Podgorici dok su OIK u, Herceg Novom, Kolašinu Mojkovcu, Nikšiću, Petnjici, Plužinama, Podgorici i Rožajama objavili objavili su raščlanjene podatke kao skenirane dokumente u excel formatu ili skenirane pojedinačne protokole sa biračkih mjesta. Neki snimci su bili nečitki.

¹⁰ To su bile OIK-e u Andrijevici, Danilovgradu, Pljevljima, Tuzima and Žabljaku.

¹¹ OIK u Baru, Bijelom Polju, Kotoru, Plavu, Šavniku, Tivtu, Ulcinju, Zeti do 2, aprila nisu objavile nikakve informacije o rezultatima.

¹² U ždrijebu prije prvog kruga, g. Đukanoviću je dodijeljen broj 1, a g. Milatović broj 2 na glasačkom listić.

krugu bila je u skladu s DIK-ovim tumačenjem zakona. Ipak, obzirom na podršku oba kandidata od strane više stranaka, odluka je rezultirala većom zastupljenošću stranaka koje su podržale g. Milatovića u opštinskim izbornim komisijama.¹³ Istog dana, DIK je usvojio uputstvo kojim se precizira da predsjednici biračkih odbora ostaju raspoređeni u iste BO kao i za prvi krug, a rokovi za zamjenu članova BO u prvom krugu ostaju primjenjivi i na drugi krug. Slično kao i u prvom krugu, o određenim odlukama većina članova je nastavila da glasa po političkoj liniji.¹⁴

U odgovoru na zahtjeve, DIK je utvrdila da svi prethodno akreditovani posmatrači mogu nastaviti da posmatraju drugi krug i da se mogu akreditovati novi posmatrači iz već akreditovanih organizacija.¹⁵ Ovaj pristup je poboljšao transparentnost i odgovornost izbornog procesa. Dvije velike organizacije građanskih posmatrača, Centar za monitoring i istraživanje (CeMI) i Centar za demokratsku tranziciju, nastavile su da prate izborni proces. Prije dana drugog kruga izbora, CeMI je primio poruke sa prijetnjama smrću, što je izazvalo zabrinutost u pogledu njihove sposobnosti da sprovede svoje posmatračke aktivnosti bez zastrašivanja; policija i tužilac pokrenuli su istragu i na dan izbora obezbijedili policijsku zaštitu posmatračima CeMI-ja.

Uprkos proceduralnim nedostacima uočenim na dan izbora u prvom krugu, posebno u vezi sa prebrojavanjem, nije bilo koordinisanih napora u pogledu poboljšanja učinka biračkih odbora. Prema riječima OIK-a, nije organizovana dodatna obuka za komisije niže nadležnosti jer je utvrđeno da će isti, već obučeni, članovi BO upravljati procesom. Snimak o procedurama glasanja ostao je objavljen na internet stranicama DIK-a i nekih OIK-a. Procedure glasanja su ostale iste i nije sprovedena dodatna edukacija birača u periodu između dva kruga.

Registracija birača

Zakon ne navodi da li birački spisak treba ažurirati između dva kruga. Ministarstvo unutrašnjih poslova (MUP) je obavijestilo ODIHR MPI da smatraju da se relevantne zakonske odredbe o ponovljenom glasanju mogu primijeniti i na drugi krug. Nakon toga, između dva kruga nisu izvršene izmjene u biračkom spisku. Nakon izbornog dana 19. marta, MUP je, u skladu sa svojim uputstvom, prikupio uređaje za elektronsku identifikaciju birača (UEIB), formatirao ih i ponovo distribuirao biračkim odborima prije dana izbora za drugi krug.¹⁶

Za upis u birački spisak građani stariji od 18 godina po zakonu moraju imati prebivalište u Crnoj Gori u protekla 24 mjeseca prije dana izbora. Nekoliko sagovornika Međunarodne misije za posmatranje izbora (MMPI) je navelo da postoji dugogodišnja praksa glasanja od strane birača koji borave u inostranstvu i izrazilo zabrinutost da će značajan broj njih glasati u drugom krugu.¹⁷ Iako se ova lica

¹³ Ipak, 15 od 25 predsjednika OIK-a predstavljalo je stranku gospodina Đukanovića Đukanovića. Za prvi krug, od ukupno 125 članova, stranka gospodina Milatovića imala je samo 2 stalna člana OIK-a i 19 ovlaštenih predstavnika, a stranka gospodina Đukanovića imala je 44 stalna člana OIK-a i 18 ovlaštenih predstavnika. Nakon potvrde oba kandidata od strane više stranaka, g. Milatović je za drugi krug imao 52 stalna člana OIK, a 53 ovlaštena predstavnika i g. Đukanović 66 stalnih članova OIK-a i 23 ovlaštenog predstavnika. Sedam stalnih članova OIK-a predložile su stranke koje nisu javno podržale nijednog od dva kandidata.

¹⁴ Na primjer, odobravanjem zahtjeva Demokratske partije socijalista (DPS) za fotokopiranje biračkih spiskova svih biračkih odbora u opštini Berane i zadržavanjem u drugom krugu mandata ovlaštenih predstavnika neuspješnih kandidata u prvom krugu.

¹⁵ Ukupno, 15 novih međunarodnih i 119 novih domaćih posmatrača akreditovano je za drugi krug.

¹⁶ Uprkos promjeni ljetnog računanja vremena 26. marta, vrijeme u UEIB-ima je ostalo nepromijenjeno..

¹⁷ MMPI sagovornici nisu naveli masovnu upotrebu ove prakse u prvom krugu. Za drugi krug se navodi da je oko 15 000 glasača došlo u Crnu Goru iz inostranstva, uključujući one iz Austrije, Njemačke, sa Kosova, iz Luksemburga i Švajcarske.

nalaze u biračkom spisku, iskazana je zabrinutost oko tačnosti podataka o prebivalištu i kriterijumima za sticanje i gubitak stalnog boravka.¹⁸

Ambijent u kome se odvijala kampanja

Zakon ne reguliše sprovođenje kampanje u drugom krugu, uključujući vrijeme početka kampanje za drugi krug, kao ni da li samo dva kandidata koja su prošla u drugi krug mogu voditi kampanju i da li su propisi o kampanji primjenjivi na drugi krug.

Dva kandidata su započela kampanju u roku od četiri dana nakon prvog kruga. Tri kandidata u prvom krugu, g. Mandić (Demokratski front, DF), g. Bečić (Demokratska Crna Gora) i g. Danilović (Ujedinjena Crna Gora, UCG) iskazali su podršku g. Milatoviću u drugom krugu.¹⁹ G. Mandić i g. Bečić su brzo svoje predizborne bilborde ustupili iskazivanju podrške g. Milatoviću. Dana 11. marta, prije prvog kruga, premijerova stranka Ujedinjena reformska akcija (URA), koja nije predložila kandidata na ovim izborima, najavila je da će ući u savez sa Demokratama, a potom je izrazila podršku g. Milatoviću. Dana 21. marta, DEMOS, stranka Miodraga Lekića, koji je od septembra 2022. godine pokušavao da formira novu vladu, kako bi zamijenio Abazovićevu vladu, takođe je najavio da će podržati gospodina Milatovića. Socijaldemokratska partija (SDP) i Socijaldemokrate podržale su aktuelnog predsjednika. Bošnjačka stranka (BS) i Hrvatska građanska inicijativa (HGI), Demokratska partija (Albanaca) i Demokratska unija Albanaca (DUA) su učestvovala u kampanji za gospodina Đukanovića, dok su Stranka pravde i pomirenja (bivša Bošnjačka demokratska zajednica Sandžaka) i Albanska alternativa podržale gospodina Milatovića. Druge političke stranke koje predstavljaju ove nacionalne manjine nisu javno podržale nijednog kandidata.

Srpska pravoslavna crkva u Crnoj Gori je 31. marta, posljednjeg dana kampanje u drugom krugu, na svom zvaničnom sajtu objavila saopštenje u kojem se navodi da aktuelni predsjednik vodi „otvorenu anticrkvenu kampanju“ i još jednom pozvala birače da izađu i glasaju drugom krugu za prevazilaženje takve politike.

Osnovne slobode su poštovane tokom drugog kruga i oba kandidata su imala jednake mogućnosti pristupa biračkom tijelu. Kandidati su se obraćali javnosti putem TV, radija, reklama, bilborda i društvenih mreža, kao i skupova i promocija.²⁰ G. Milatović je održao skupove u većini većih opština širom zemlje, iako je, kao i u prvom krugu, posjećenost skupova bila niža. DPS je obavijestio dugoročne posmatrače ODIHR-a (ODIHR-DP) u nekim regionima da su predizborni sastanci gospodina Đukanovića zatvoreni, a u jednom slučaju je ODIHR-ovim dugoročnim posmatračima onemogućen ulazak na predizborni skup.²¹ On se takođe fokusirao na mobilizaciju pristalica koje su bile neaktivne u prvom krugu, uključujući one među nacionalnim manjinama. Oba kandidata su aktivno apelovala na

¹⁸ Zakon ne propisuje jasne i objektivne kriterijume za utvrđivanje načina na koji građanin stiče ili gubi prebivalište. U januaru 2023. godine izmenama i dopunama Zakona o prebivalištu i boravištu MUP je dao diskreciona ovlašćenja za odjavu prebivališta državljanina; u slučaju sumnje, policija može izvršiti terenske posjete kako bi provjerila da li građani de facto borave tamo gdje su prijavljeni. U MUP-u su objasnili da ova sumnja može biti zasnovana na bilo kojoj informaciji koju dobiju. Neki sagovornici IEOM-a su naveli da su ovi amandmani usvojeni bez javne rasprave.

¹⁹ G. Mandić je osvojio 65,386 glasova (19.32 posto), i G. Bečić 37562 glasa (11.10 posto), Draginja Vuksanović Stanković je osvojila 10,669 glasova (3.15 posto), Goran Danilović 4, 659 (1.38 posto) i Jovan Radulović 2,574 Glasova (0.76 posto).

²⁰ Nakon prvog kruga, ODIHR MPI dugoročni posmatrači (DP) su posmatrali ukupno 9 skupova g. Milatovića u Baru, Beranama, Bijelom Polju, Danilovgradu, Herceg Novom, Nikšiću, Pljevljima i Rožajama, i sva tri predizborna događaja g. Đukanovića u Podgorici .

²¹ DPS je obavijestio DP u Beranama, Petnjici i Rožajama da su predizborni sastanci zatvoreni. DP je onemogućen pristup kampanji gospodina Đukanovića u Bijelom Polju 27. Marta.

zajednice dijaspore.²² Nije uočeno da ijedan kandidat vodi značajnu kampanju od vrata do vrata. Žene su bile govornice na svih devet predizbornih događaja g. Milatovića koje je posmatrao ODIHR MPI gdje su prema procjenama činile oko 30 posto prisutnih; procenat prisutnih žena bio je veći na tri posmatrana događaja koje je održao aktuelni predsjednik, iako one nisu bile govornice. Nakon prvog kruga, gospodin Milatović je zatražio i odobreno mu je lično obezbjeđenje crnogorske policije.²³

Ovlašćenja predsjednika su jako ograničena, a niti jedan kandidat nije predstavio detaljan program. Oba kandidata su istakla svoju podršku pristupanju zemlje EU i obećali su da će raditi na obnavljanju njene ekonomske perspektive. Kampanja niti jednog kandidata nije uključivala poruke posebno usmjerene na žene. Kako bi se istakli, oba kandidata su se okrenula negativnoj kampanji. Gospodin Milatović je svoju kandidaturu uokvirio kao pobjedu nad tridesetogodišnjom diskriminacijom, a sebe kao reprezenta mladalačke budućnosti u odnosu na prošlost predsjednika. Predsjednik Đukanović je naveo da je gospodin Milatović bio punomoćnik Srbije i Srpske pravoslavne crkve i da je državu podvrgao velikom dugovanju dok je bio ministar. Ton kampanje u medijima i na društvenim mrežama, iako ujednačen u prvom krugu, postao je nešto ostrašćeniji u drugom, a naizgled montirani ili manipulisani snimci namijenjeni diskreditaciji jednog ili drugog kandidata kružili su različitim komunikacionim kanalima. Facebook je ostao dominantan forum za kampanju na internetu, a kandidati su, za promovisanje svojih kampanja takođe koristili Twitter i Instagram.

Finasiranje kampanje

U Zakonu o finansiranju političkih partija i izbornih kampanja nedostaje regulativa o zahtjevima za izvještavanje u drugom krugu, a kandidati nisu bili dovoljno informisani o svojim obavezama što ograničava njihovu odgovornost. Zakon samo predviđa da će dva kandidata u drugom krugu dobiti 40 posto ukupnih javnih sredstava (353.819 evra) i da će se ta suma proporcionalno raspodijeliti na osnovu dobijenih glasova, nakon objavljivanja konačnih rezultata.²⁴ Zakon utvrđuje ograničenje troškova kampanje, ali ne precizira da li se primjenjuje na jedan ili oba kruga. Zakon zahtijeva objavu konačnih izvještaja o donacijama i troškovima u roku od 30 dana nakon dana izbora, ali nije jasno da li se to odnosi na prvi ili drugi krug izbora.

Prema Agenciji za sprečavanje korupcije (ASK), u čijoj je nadležnosti nadzor nad propisima o kampanji, svi propisi, uključujući i zahtjeve za prijavu donacija, primjenjuju se i tokom drugog kruga, uključujući i za kandidate koji se nisu plasirali u drugi krug, i utvrđenu gornju granicu troškova od 1,7 miliona eura odnosi se na oba kruga.²⁵ Prema zakonu, izvještaji o troškovima podnose se pet dana prije dana izbora, međutim, ASK je obavijestio ODIHR MPI da se izvještaji o troškovima ne moraju podnositi prije drugog kruga. ASK nije izdao nikakav pisani propis kojim bi razjasnio ova pitanja za zainteresovane strane, što je potencijalno stvorilo zabunu. Neki od kandidata koji se nisu plasirali u drugi krug aktivno su vodili kampanju u korist jednog od kandidata u drugom krugu, ali sprovođenje

²² Dana 25. marta, gospodin Đukanović se pojavio zajedno sa liderom Bošnjačke stranke Ervinom Ibrahimovićem na iftarskom obroku koji je organizovala zajednica dijaspore u Hanoveru, Njemačka. Oba kandidata uputila su pisma zajednicama dijaspore.

²³ Dana 10. marta, tokom prvog kruga, g. Milatović je fizički napadnut prilikom ulaska na mjesto održavanja predizbornog skupa na Cetinju. Gospodin Milatović je u više navrata tvrdio da je incident, u kojem su ga demonstranti fizički obračunali zbog izjava koje je navodno izrekao 2021. godine, a koje je demantovao, organizovao predsjednik Đukanović.

²⁴ Od 884.549 eura javnih sredstava dodijeljenih za ove predsjedničke izbore, 20 posto (176.909 eura) ravnomjerno je raspoređeno na sedam kandidata prijavljenih za prvi krug. Nakon objavljivanja konačnih rezultata, 40 posto će biti raspoređeno proporcionalno na sve kandidate koji su dobili više od 3 posto glasova u prvom krugu i 40 posto na dva kandidata u drugom krugu.

²⁵ Zakon zahtijeva izvještaje o donacijama svakih 15 dana tokom kampanje i izvještaje o troškovima 5 dana prije dana izbora. Zakon predviđa da kandidati mogu započeti kampanju nakon raspisivanja izbora pod uslovom da otvore fond za kampanju i da se kampanja završi po objavljivanju konačnih rezultata.

kampanje od strane trećih lica nije regulisano zakonom, što narušava transparentnost finansiranja kampanje.²⁶

Nakon prvog kruga, dva učesnika drugog kruga ostali kandidati iz prvog kruga su podnijeli svoje dvonedeljne izvještaje o donacijama. Pozitivno, ASK je ove izvještaje objavio u zakonskom roku, doprinoseći dostupnosti informacija biračima. Od početka kampanje, g. Đukanović je prijavio prihode u ukupnom iznosu od EUR 32,550 a g. Milatović prihod od EUR 34,761. Prema zakonu, ASK nema istražna ovlašćenja koja su neophodna za efikasan nadzor. Ipak, prije dana izbora u prvom krugu, ASK je obavila terenske posjete kancelarijama za kampanju. Međutim, kako ove posjete nisu izričito predviđene niti regulisane zakonom, praksa je podložna zloupotrebi.²⁷

Mediji

Kandidati su imali jednak pristup javnim medijima dok je medijski prostor i dalje bio polarizovan po političkim linijama, a medijske kuće i dalje veoma podložne unutrašnjim i spoljašnjim uticajima korporativnih i političkih interesa. Agencija za elektronske medije (AEM) smatrala je da se odredbe izbornog zakona u vezi sa medijima, kao i izborni pravilnik donesen 23. januara mogu primijeniti i na drugi krug. Prema AEM, kampanja u medijima za drugi krug počela je 20. marta uveče, nakon što DIK objavi preliminarne rezultate prvog kruga.²⁸ AEM nije objavila ovo pojašnjenje na svojoj internet stranici niti ga je prenijela emiterima, ograničavajući jasnoću po ovom pitanju.²⁹

U drugom krugu, ODIHR MPI je nastavila da prati uzorak od osam TV kanala.³⁰ Javni servis Radio i Televizija Crne Gore (RTCG) ponudio je kandidatima besplatno vrijeme emitovanja spotova za kampanju i jednak pristup besplatnom vremenu emitovanja koje pokriva njihove predizborne aktivnosti. Ovaj sadržaj, uz intervju sa dva kandidata, nastavio je da se emituje gotovo isključivo na *Parlamentarnom kanalu RTCG*, koji ima malu gledanost. U drugom krugu na prvom programu *RTCG* bili su emitovani intervjui sa oba kandidata i jedna izborna debata između dva kandidata koju je RTCG održala posljednjeg dana kampanje.³¹ To je doprinijelo informisanosti glasača prilikom odabira. Javni emiter Glavnog grada Podgorice, *Gradska TV*, imala je u odnosu na posmatrane medije najopsežnije izvještavanje o kandidatima; pokazujući jasnu pristrasnost prema gospodinu Đukanoviću posvetivši mu 63 posto svojih vijesti, a 22 posto, često sa negativnim tonom, gospodinu Milatoviću.³²

Privatni TV kanali su pratili kratku izbornu kampanju uglavnom pozivajući političke predstavnike i analitičare u svoje emisije sa gostima. Takođe su pokušali da organizuju intervju sa kandidatima koji često nisu pokazivali interesovanje za učešće. Milatović je imao jedan intervju na *TV Vijesti* i jedan na *Prvoj TV*, dok je gospodin Đukanović je imao jedno gostovanje u emisiji na *E TV*. Privatni TV kanali su u ograničenoj mjeri ponudili vijesti o kampanji u drugom krugu. *Adria TV* je ponudila sličnu količinu

²⁶ Na primjer, g. Bečić se oglašavao na Facebooku i kao i g. Mandić postavljao bilborde u korist g. Milatovića; URA je postavila Facebook reklame u korist g. Milatovića i protiv g. Đukanovića

²⁷ Vidi stavove 267-271 [Smjernice ODIHR-a i Venecijanske komisije o regulaciji političkih partija](#); Stav 268 navodi da će se “organi zaduženi za nadzor nad političkim partijama suzdržati od vršenja pretjerane kontrole nad stranačkim aktivnostima i ograničiti svoje istrage na slučajeve u kojima postoji indikacija da je pojedinačna stranka počinila prekršaje”.

²⁸ Na konferenciji za novinare održanoj 24. marta na kojoj je predstavljen izvještaj o monitoringu medija za prvi krug, AEM je napomenula da je kampanja o medijima za drugi krug počela 20. marta.

²⁹ Na primjer, *Adria TV*, *RTV Herceg Novi* i *Radio Tivat* obavijestili su ODIHR MPI da pravila za izvještavanje o izbornoj kampanji u drugom krugu nisu jasna i da bi im dobrodošla dodatna uputstva od AEM-a.

³⁰ ODIHR MPI je pratila *RTCG 1*, *TV Vijesti*, *Prvu TV*, *Adria TV*, *E TV* i *Gradsku TV* od 18 do 24 sata, i sadržaj vezan za izbore na *RTCG2* i *RTCG Parlamentarnom kanalu*. ODIHR MPI je takođe pratila sadržaje vezane za izbore u tri medija na internetu: *Vijestima*, *CDM-u* i *Borbi*.

³¹ Tokom prvog kruga na RTCG 1 emitovana je samo izborna debata šest kandidata, dok su intervjui sa svim kandidatima emitovani na Parlamentarnom kanalu RTCG.

³² *Gradska TV* je počela sa radom 30. septembra 2021. godine i finansira je Glavni grad Podgorica.

vijesti u odnosu na oba kandidata, ali su predstavnici DF-a uključujući gospodina Mandića, koji je podržao gospodina Milatovića, takođe dobili značajan medijski prostor. Znatno više medijskog prostora od dva kandidata takođe je dato predstavnicima DF-a na *Prvoj TV*. *E TV* je ponudila ograničeno izvještavanje o izbornoj kampanji, ali je pokazala pristrasnost u korist g. Đukanovića.

U skladu sa svojim nadležnostima, AEM je pratio usklađenost emitera sa Zakonom o elektronskim medijima (ZEM), njegovim propisima i drugim podzakonskim aktima. Dana 24. marta objavila je i predstavila izvještaj o praćenju medija tokom prvog kruga. Agencija je utvrdila 30 prekršaja i pokrenula postupke po službenoj dužnosti protiv 16 emitera. Međutim, u izvještaju su pomenuta samo 2 emitera koji su prekršila propise i nije objavljena nijedna informacija o sadržaju 12 primljenih pritužbi kao ni o identitetu podnosilaca pritužbi, što ne omogućava potpunu transparentnost.³³ AEM je do 2. aprila na svojoj internet stranici objavila 21 upozorenje protiv 15 emitera i informaciju o jednoj odbijenoj žalbi.³⁴ Neka od upozorenja AEM nisu zaustavila dalja kršenja, što pokazuje neefikasnost njenih ovlašćenja u pogledu sankcionisanja.³⁵ Iako AEM nema nadležnost da nadzire odredbe izbornog zakona u vezi sa medijima, praćenjem medija utvrdila je određena kršenja.³⁶ Iako je AEM prevazišla svoje nadležnosti, njeno praćenje je povećalo transparentnost.

Rješavanje izbornih sporova

Nakon izbornog dana 19. marta, OIK nisu primile nijedan prigovor o nepravilnostima na dan izbora, niti zahtjeve za poništavanje rezultata biračkih odbora.³⁷ Međutim, ne postoji obaveza OIK-a da informiše DIK o primljenim žalbama i ne postoji centralizovana baza žalbi. Tabelarni prikaz rezultata od strane OIK-e i DIK-e se smatra „aritmetičkim obračunom“ i u skladu sa dosadašnjom praksom, ni OIK ni DIK nisu donijeli nikakvu odluku o preliminarnim rezultatima.³⁸ Odgovornost procesa je stoga bila ograničena, a efikasna pravna sredstva nisu bila zagarantovana, jer nije bilo moguće podnijeti prigovor DIK i Ustavnom sudu.³⁹ Međutim, zakonom je propisano da Ustavni sud može djelimično ili u potpunosti poništiti rezultate izbora, ako utvrdi bitne povrede; iako ti prekršaji nisu definisani zakonom.

³³ AEM ima 30 dana da razmotri žalbe građana i civilnog društva. Od 12 žalbi koje je podnijelo civilno društvo ili građani AEM je odbio jednu žalbu, dok su ostale na razmatranju. AEM ima 24 sata za razmatranje žalbi kandidata i DIK-a protiv emitera, ali takve žalbe nisu uložene prije prvog kruga, a takve žalbe nisu podnesene ni za drugi krug.

³⁴ TV kanalima su izrečena upozorenja da ne odvajaju „izborni blok“ od informativnih emisija, a AEM-u nisu dostavili svoj pravilnik prije izvještavanja o izbornoj kampanji, neoznačenog plaćenog političkog oglašavanja, postavljanja političkih reklama 15 minuta prije ili poslije dječijeg programa i korištenja maloljetnika u kampanji. AEM je odbila jednu pritužbu koja se odnosi na kršenje Zakona o medijima jer van njene nadležnosti.

³⁵ AEM je ovlašten samo da izdaje upozorenja ili oduzima licencu za emitovanje medija, bez mogućnosti izricanja Administrativnih i finansijskih kazni.

³⁶ AEM je nadležan za nadzor usaglašavanja rada u elektronskim medijima sa ZEM, AEM -ovim propisima i drugim relevantnim podzakonskim aktima ali ne i izbornim zakonom. Izborni zakon ne dozvoljava nacionalnim i lokalnim javnim emiterima da prodaju i emituju plaćene političke reklame. Monitoring AEM-a je utvrdio da su četiri od šest lokalnih javnih TV kanala (*TV Pljevlja*, *TV Herceg Novi*, *TV Rožaje* i *TV Budva*) prekršila izborni zakon emitovanjem plaćenog političkog oglasa.

³⁷ The election law provides MECs with wide discretionary powers to decide on the invalidation of polling results for election day irregularities which does not safeguard against arbitrary decisions. The law lists 13 grounds for the optional invalidation of results and 7 for mandatory.

³⁸ DIK nije glasala za usvajanje preliminarnih rezultata, a objavljivanje rezultata nije nazvala odlukom.

³⁹ Stav 5.10 u Kopenhaškom dokumentu OEBS-a iz 1990 se navodi da će „svako imati djelotvorno sredstvo za pravnu zaštitu protiv administrativnih odluka, kako bi se garantovalo poštovanje osnovnih prava i osigurao pravni integritet“. Stav 92 Kodeksa dobre prakse Venecijanske komisije kaže „Ako odredbe izbornog zakona budu više od samo riječi na stranici, nepoštivanje izbornog zakona mora biti podložno osporavanja pred žalbenim tijelom. To se posebno odnosi na izborne rezultate.

DIK je primila jednu žalbu na odluku OIK Berane kojom se odbija zahtjev DPS-a za fotokopiranje potpisanih biračkih spiskova svih biračkih odbora u opštini; DIK je odobrila zahtjev.⁴⁰ Objavljivanje potpisanih biračkih spiskova je dozvoljeno zakonom, ali ugrožava tajnost glasanja, što je u suprotnosti sa međunarodnim standardima.⁴¹ Ustavni sud je 24. marta razmotrio svih 12 žalbi podnesenih prije prvog kruga predsjedničkih izbora, uključujući sedam na potvrđivanje kandidature za prvi krug.⁴² Sjednica se odvijala bez prisustva stranaka, ali ju je posmatrala ODIHR MPI. Sud je 7 žalbi ocijenio neprihvatljivim, jer su poslate poštom.⁴³ Proglašenje žalbi neprihvatljivim na tako tehničkim osnovama predstavlja formalistički pristup i ne osigurava djelotvoran pravni lijek.⁴⁴ Sud je odbacio pet pritužbi u vezi sa potvrđivanjem kandidata kao neosnovane, iako je takođe naveo da ove pritužbe treba smatrati neprihvatljivim jer nijedna pritužba nije ranije uložena DIK-u. U nedostatku izričitih zakonskih propisa, sud nije objavio odluke po ovim žalbama, ograničavajući time transparentnost procesa.

Izborni dan

MMPI nije posmatrala postupak na dan izbora na sistematski ili sveobuhvatan način, međutim, članovi misije su posjetili ograničen broj biračkih mjesta u 16 od 25 opština. Kao i u prvom krugu, DIK je redovno objavljivala izlaznost birača po opštinama, ali te podatke nije objavila na svojoj internet stranici; preliminarna izlaznost je prijavljena na 69,33 posto. Na većini posjećenih biračkih mjesta bili su prisutni svi članovi BO ili njihovi zamjenici, kao i ovlašćeni predstavnici kandidata; građanski posmatrači bili su prisutni na polovini posjećenih biračkih mjesta, što je doprinijelo transparentnosti. Kao i u prvom krugu, posmatrači MMPI-a su primijetili da nekoliko posjećenih biračkih mjesta nije bilo dostupno osobama sa invaliditetom.

MMPI je ocijenila da je otvaranje na posmatranim biračkim mjestima proteklo uredno. Tokom glasanja na posjećenim biračkim mjestima atmosfera je bila mirna i procedure su poštovane. Uz nekoliko izuzetaka, elektronska identifikacija birača je dobro funkcionisala. Posmatrači su primijetili da, kao i u prvom krugu da u nekim slučajevima tajnost glasanja nije bila u potpunosti zaštićena, uglavnom zbog toga što glasači nisu pravilno presavijali svoje glasačke listiće ili su ih slučajno otvorili dok su uklanjali odsječak sa glasačkog listića. U nekoliko slučajeva primjećeno je da pojedinci izvan biračkih mjesta očigledno prate birače koji su došli da glasaju, što se povezuje sa sposobnošću birača da glasaju bez zastrašivanja.

Povodom navoda o kupovini ličnih karata birača, uoči izbornog dana, policija je izvršila uviđaje u nekoliko opština, uključujući Podgoricu, Bijelo Polje i Nikšić. Na dan izbora, DPS je objavio zvanično saopštenje da je policija pretresla i upala desetak njihovih stranačkih prostorija optužujući policiju da ima za cilj izazivanje nereda i zastrašivanje birača. Građanski posmatrači su takođe javno izvijestili da su uočili naznake kupovine ličnih karata birača na dan izbora. Posmatrači MMPI-a su direktno posmatrali birače, uključujući i pripadnike zajednica dijaspore, kako se čekaju u redovima unutar i ispred kancelarija DPS-a u Gusinju i Plavu.

⁴⁰ OIK je napomenuo da zakon nije jasan o tome ko ima pravo da pregleda izborni materijal jer ne pojašnjava da li pravo na pregled izbornog materijala pripada samo predsjedničkim kandidatima ili subjektima koji ih nominuju.

⁴¹ Stav 7.4 u Kopenhaškom dokumentu OEBS-a iz 1990 navodi da država treba osigurati da se glasovi daju tajnim glasanjem ili ekvivalentnom procedurom slobodnog glasanja, te da se prebroje i izvještavaju pošteno sa javno objavljenim zvaničnim rezultatima. Stav 4.c Kodeksa dobre prakse Venecijanske komisije navodi se da se spisak lica koja stvarno glasaju ne objavljuje.

⁴² Pet žalbi je osporavalo pravo na treći mandat aktuelnog predsjednika, dvije su bile protiv registracije g. Danilovića i g. Mandića navodeći da imaju dvojno državljanstvo.

⁴³ Članom 97. Zakona o Ustavnom sudu propisano je da se žalbe moraju podnijeti lično ili putem faksa. Ove pritužbe su se, između ostalog, odnosile na podobnost nosioca da se kandiduje za treći mandat, na propust DIK-a da blagovremeno objavi svoju odluku o registraciji kandidata, čime nije omogućeno podnošenje žalbe u roku od zakonski rok, odbijanje registracije kandidata, osporavanje uslova stalnog boravka od 10 godina za kandidovanje na izborima i stalni sastav svih BO u OIK-u Kolašin.

⁴⁴ Stav 3.3b Kodeksa Venecijanske komisije o dobroj praksi navodi da procedura mora biti jednostavno i da izbjegava formalizam, posebno u pogledu prihvatljivosti žalbi.

Proces brojanja je bio transparentan u devet opservacija u osam opština. Posmatrači MMPI-a su primijetili da birački odbori nisu imali poteškoća da ispune protokole o rezultatima i da su brojke usaglašene. Uočeno je da se procedure pomno poštuju uz nekoliko izuzetaka, gdje su izostavljene neke važne zaštitne mjere, uključujući ne prebrojavanje neiskorištenih glasačkih listića, kontrolnih kupona, potpisanih odštampanih listića i broja potpisa na biračkom spisku ili pravilno evidentiranje ovih brojki. U jednom slučaju, protokol o rezultatima BO je unaprijed potpisan.

Tabelarni prikaz je uočen u 10 OIK. Prijem i verifikacija zapisnika BO, kao i unošenje podataka u zapisnike posmatranih OIK-a u većini slučajeva je obavljeno na uredan i efikasan način ali razmještaj OIK-a nije uvijek dozvoljavao svrsishodno posmatranje. Posmatrači MMPI prijavili su da se zapisnici BO nisu uvijek slagali pa su OIK-e s povremeno uvedile manje promjene u brojke da bi se uskladili bez uticaja na ukupan rezultat na biračkim mjestima.

U izornoj noći, predsjednik Đukanović je održao govor u kojem je priznao rezultate i čestitao svom protivkandidatu.

*Engleska verzija ovog izvještaja je jedini zvanični dokument.
Nezvanični prevod je dostupan na crnogorskom jeziku.*

INFORMACIJE O MISIJI I IZRAZI ZAHVALNOSTI

Podgorica, 3 Aprila, 2023. – Ova izjava o preliminarnim nalazima i zaključcima rezultat je zajedničkog nastojanja u kojem su učestvovali Kancelarija OEBS-a za demokratske institucije i ljudska prava (ODIHR), Skupštinaarna skupština Savjeta Europe (PSSE) i Evropski Skupština (EP). Procjena je napravljena kako bi se utvrdilo jesu li izbori u skladu s obavezama OEBS-a i drugim međunarodnim obavezama i standardima za demokratske izbore te s nacionalnim zakonodavstvom.

Gospodin Joe O Reilly predvodio je izaslanstvo PSSE, a g. Georgios Kyrtos izaslanstvo EP-a. G. Tamás Meszerics je vodio ODIHR MPI, raspoređenu od 8. februara.

Sve institucije uključene u ovu međunarodnu misiju za posmatranje izbora (MMPI) prihvatile su Deklaraciju o načelima za međunarodno posmatranje izbora iz 2005. godine. Ova Izjava o preliminarnim nalazima i zaključcima dostavlja se prije završetka izbornog procesa. Konačna procjena izbora djelimično će zavisiti o sprovođenju preostalih faza izbornog procesa, uključujući brojanje glasova tabeliranje i objavu rezultata, te rješavanje mogućih prigovora ili žalbi nakon dana izbora. ODIHR će izdati sveobuhvatni konačni izvještaj, uključujući preporuke za potencijalna poboljšanja, otprilike dva mjeseca nakon završetka izbornog procesa. PSSE će predstaviti svoj izvještaj u aprilu 2023. EP će predstaviti izvještaj na predstojećem sastanku Komiteta poslove i Delegacija EU u Crnoj Gori Evropskog parlamenta i u Evropskom parlamentu.

The ODIHR MPI uključuje 11 stručnjaka u glavnom gradu i 14 dugoročnih posmatrača raspoređenih širom zemlje. Na dan izbora raspoređeno je 38 posmatrača iz 27 zemlje, uključujući 28 posmatrača koje je rasporedio ODIHR, kao i 3 člana predstavnika PSSE-a i 7 članova delegacija Evropskog Parlamenta.

Posmatrači se zahvaljuju vlastima na pozivu da posmatraju izbore, a Državnoj izbornoj komisiji i Ministarstvu vanjskih poslova Crne Gore na pomoći. Takođe, zahvaljuju ostalim državnim institucijama, kandidatima, političkim strankama i organizacijama civilnog društva te predstavnicima međunarodne zajednice na saradnji.

Za ostale informacije molimo da kontaktirate:

- Tamás Meszerics, Šef ODIHR MPI u Podgorici(+382 20 610 000);
- Katya Andrusz, Glasnogovornica ODIHR-a (+48 609 522 266), ili Goran Petrov, ODIHR-ov Savjetnik za izbore, u Varšavi (+48 697 990 989);
- Bogdan Torčatoriu, Sekretar PSSE delegacije(+33 388 41 32 82, +382 63230913)
- Gonzalo de Mendoza Asensi , Administrator, Evropski Parlament (+324 60 76 44 16)

ODIHR MPI Adresa:

Kosta's Hotel

Bul. Pera Četkovića 64

Office: +382 (0)20 610 000

e-mail: office@odih.me

internet stranica <https://www.osce.org/odih/elections/montenegro/537026>